

Sygn. akt XV Ca 698/18

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 28 czerwca 2018 r.

Sąd Okręgowy w Poznaniu Wydział XV Cywilny Odwoławczy

w składzie następującym:

Przewodniczący: SSO Michał Wysocki

po rozpoznaniu w dniu 28 czerwca 2018 r. w Poznaniu

na posiedzeniu niejawnym

sprawy z powództwa (...) S.A. w B.

przeciwko A. N.

o zapłatę

na skutek apelacji wniesionej przez pozwaną

od wyroku Sądu Rejonowego w Wągrowcu

z dnia 1 marca 2018 r.

sygn. akt I C 1269/17

I. zmienia zaskarżony wyrok w ten sposób, że:

1. utrzymuje w mocy nakaz zapłaty Sądu Rejonowego w W. z dnia 5 października 2017 r. wydany w sprawie (...) w części tj. co do kwoty 960,83zł (dziewięćset sześćdziesiąt złotych osiemdziesiąt trzy grosze) wraz z odsetkami, w pozostałej części uchyla wspomniany nakaz zapłaty i powództwo oddala,
2. koszty procesu znosi wzajemnie między stronami,

II. zasądza od powoda na rzecz pozwanej kwotę 199 zł z tytułu zwrotu kosztów postępowania apelacyjnego.

III. nakazuje zwrot na rzecz pozwanej ze Skarbu Państwa (Sąd Rejonowy w W.) kwoty 14 zł (nadpłacona opłata od apelacji).

Michał Wysocki

UZASADNIENIE

Nakazem zapłaty wydanym przez Sąd Rejonowy w Wągrowcu w dniu 5 października 2017 r. w sprawie I Nc 2383/17 zasądzone od pozwanej A. N. na rzecz powoda (...) S.A. w B. kwotę 1 821,83 zł wraz z umownymi odsetkami za

opóźnienie równymi dwukrotności wysokości odsetek ustawowych za opóźnienie od dnia 30 sierpnia 2017 r. oraz koszty postępowania w kwocie 647 zł.

Po wniesieniu przez pozwaną zarzutów zaskarżonym wyrokiem z dnia 1 marca 2018 r. Sąd Rejonowy utrzymał w mocy powyższy nakaz zapłaty. Sąd Rejonowy ustalił, że strony zawarły w dniu 29 grudnia 2016r. umowę pożyczki

gotówkowej, w myśl której całkowita kwota do zapłaty przez pozwaną wynosiła 2.100zł, w tym całkowity koszt pożyczki 1.100zł. Tego samego dnia pozwana podpisała deklarację wekslową upoważniającą powoda do wypełnienia weksla na sumę odpowiadającą jej zadłużeniu wynikającemu z umowy pożyczki. Powód wobec niespłacenia długu przez pozwaną i wypowiedzenie prawidłowo wypełnił weksel. Pozwana na poczet pożyczki zapłaciła kwotę 280zł, a jej aktualne zadłużenie to 1.821,83zł.

Zasądając w całości dochodzoną należność Sąd Rejonowy wskazał, że weksel przedłożony przez powoda był ważny, a pozwana podnosząc zarzut wypełnienia weksla niezgodnie z porozumieniem powinna ten zarzut wykazać (art.10 prawa wekslowego).

Apelację od wyroku Sądu Rejonowego z dnia 1 marca 2018r. złożyła pozwana, zaskarżając go w części tj. co do kwoty 861 zł. Zaskarżonemu wyrokowi zarzuciła naruszenie prawa procesowego – art.233 § 1 kpc, art.232 kpc w związku z art.217 § 1 kpc oraz prawa materialnego – art.5 kc w związku z art.58 § 2 i § 3 kc, art.385¹ § 1 kc w związku z art.359 § 2¹ i § 2² kc, art.353¹ kc w związku z art.58 § 2 i § 3 kc oraz art.10 prawa wekslowego w związku z art.6 kc i art.232 kpc. W oparciu o te zarzuty domagała się zmiany zaskarżonego wyroku, uchylenia nakazu zapłaty i oddalenia powództwa co do kwoty 861zł wraz zasądzeniem zwrotu kosztów procesu za obie instancje. W ocenie pozwanej umowa zawiera klauzule abuzywne, przejawiające się w zastrzeżeniu dla powódki nadmiernych opłat i prowizji. Nie doszło zaś do wykazania przez powódkę, by uzasadnione było poniesienie kosztów prowizji (561zł) oraz „Twojego pakietu” (300zł) – te opłaty w ocenie pozwanej były obejściem przez powódkę przepisów o odsetkach maksymalnych.

Powódka nie ustosunkowała się do apelacji.

Sąd Okręgowy zważył co następuje (art.505¹³ §2 kpc):

Podstawą rozstrzygnięcia sprawy przez Sąd Okręgowy był materiał dowodowy zgromadzony w toku postępowania przed Sądem I instancji – w toku postępowania apelacyjnego nie zgłoszono bowiem żadnych wniosków dowodowych, a w ocenie Sądu Okręgowego brak było podstaw do prowadzenia dowodów z urzędu.

W niniejszej sprawie powód dochodził zapłaty z weksla, który wystawiony został przez pozwaną jako weksel in blanco. Główną cechą weksla jest abstrakcyjność, która polega ona na oderwaniu weksla od stosunku podstawowego, co oznacza, że brak, nieważność lub wadliwość stosunku kauzalnego nie ma wpływu na ważność zobowiązania wekslowego. Abstrakcyjność weksla doznaje dalszego osłabienia w przypadku weksla niezupełnego w chwili wystawienia - weksla in blanco, wystawionego w celu zabezpieczenia zobowiązania ze stosunku podstawowego. Taki też weksel został wystawiony w niniejszej sprawie. To osłabienie wyraża się w możliwości analizowania stanów faktycznych wynikających ze stosunku podstawowego, w szczególności tego czy odpowiedzialność dłużnika w ramach stosunku wekslowego odpowiada rozmiarowi jego odpowiedzialności ze stosunku podstawowego. Możliwość wysuwania przez wystawcę zarzutów ze stosunku podstawowego w takiej sytuacji wynika z art. 10 prawa wekslowego (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 18 listopada 1970 r.(...)). Jeżeli posiadaczem weksla jest pierwszy wierzyciel, wiąże go porozumienie zawarte z dłużnikiem, którego treść w niniejszej sprawie odzwierciedla złożona do akt deklaracja wekslowa. Podpisanie i wręczenie weksla in blanco oparte jest bowiem na zaufaniu do odbiorcy, który powinien wypełnić dokument zgodnie z zawartym porozumieniem. Uzasadnia to obronę wystawcy weksla, że weksel został wypełniony niezgodnie z porozumieniem. Zatem ustawodawca przesądził o dopuszczalności badania treści stosunku podstawowego w przypadku dochodzenia przez pierwszego wierzyciela należności z weksla in blanco przeciwko jego wystawcy. Przy czym to na dłużniku wekslowym spoczywa ciężar udowodnienia, że weksel został wypełniony niezgodnie z porozumieniem (orzeczenie Sądu Najwyższego z dnia 24 października 1962 r., OSNCP 1962, poz. 27).

Mając na uwadze powyższe, trafny okazał się zarzut naruszenia art. 10 ustawy z dnia 28 kwietnia 1938 r. prawo wekslowe. Sąd Rejonowy błędnie bowiem przyjął, że skoro powód wywiódł roszczenie ze stosunku wekslowego, to niemożliwe jest przejście na stosunek podstawowy.

W przedmiotowej sprawie pozwana wraz z umową pożyczki podpisała weksel mający zabezpieczać roszczenia powódki z tej umowy oraz deklarację wekslową. W deklaracji tej pozwana upoważniła powódkę do wypełnienia weksla w ściśle określonych w niej sytuacjach. Pozwana zakwestionowała, aby doszło do wypełnienia weksla zgodnie z tą deklaracją wekslową. Zaprzeczyła by miała zadłużenia w wysokości określonej w wekslu. Nadto zarzuciła, iż umowa zawiera klauzule abuzywne oraz, że roszczenie częściowo wygasło wskutek zapłaty (280 zł).

Odnosząc się do stawianych przez pozwaną zarzutów na wstępie wskazać należy, iż zawarta przez strony umowa pożyczki, według obowiązującego w dacie zawarcia tej umowy stanu prawnego, jest umową o kredyt konsumencki określona w art. 3 ustawy z dnia 12 maja 2011 r. o kredycie konsumenckim. Zgodnie z treścią tego przepisu przez umowę o kredyt konsumencki rozumie się umowę, na mocy której przedsiębiorca w zakresie swojej działalności (kredytodawca), udziela lub daje przyrzeczenie udzielenia konsumentowi kredytu w jakiegokolwiek postaci, a taką umową jest również umowa pożyczka spełniająca warunki z art. 720 § 1 kc. Zgodnie z tym przepisem przez umowę pożyczki dający pożyczkę zobowiązuje się przenieść na własność biorącego określoną ilość pieniędzy, a biorący zobowiązuje się zwrócić tę samą ilość pieniędzy. Umowa, stanowiąca podstawę żądania powódki, zawarta została w ramach standardowo stosowanych przez nią formularzy, które pozwana zaakceptowała, przy czym zgromadzony w sprawie materiał dowodowy nie dawał podstaw do przyjęcia, aby miała ona możliwość negocjowania treści szczegółowych warunków umowy.

Wobec podnoszonych przez stronę powodową zarzutów zbadaniu podlegało w dalszej kolejności, czy istotne dla rozstrzygnięcia niniejszego sporu postanowienia umowy pożyczki nie naruszają regulacji art. 385(1) kc, która reguluje zagadnienie niedozwolonych klauzul umownych.

Stosownie do brzmienia art. 385 (1) § 1 kc, który stanowi, że postanowienia umowy zawieranej z konsumentem nie uzgodnione indywidualnie nie wiążą go, jeżeli kształtują jego prawa i obowiązki w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając jego interesy (niedozwolone postanowienia umowne). Nie dotyczy to postanowień określających główne świadczenia stron, w tym cenę lub wynagrodzenie, jeżeli zostały sformułowane w sposób jednoznaczny. Nadto jak wskazuje art. 385 (1) § 3 kc, nieuzgodnione indywidualnie są te postanowienia umowy, na których treść konsument nie miał rzeczywistego wpływu. W szczególności odnosi się to do postanowień umowy przejętych z wzorca umowy zaproponowanego konsumentowi przez kontrahenta. Zgodnie z art. 385 (2) kc, oceny zgodności postanowienia umowy z dobrymi obyczajami dokonuje się według stanu z chwili zawarcia umowy, biorąc pod uwagę jej treść, okoliczności zawarcia oraz uwzględniając umowy pozostające w związku z umową obejmującą postanowienie będące przedmiotem oceny.

Niedozwolonym postanowieniem wzorca umowy w świetle art. 385 (1) § 1 kc jest takie postanowienie, które kształtuje prawa i obowiązki konsumenta w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając jego interesy. Rażące naruszenie interesów konsumenta należy rozumieć jako nieusprawiedliwioną dysproporcję praw i obowiązków na jego niekorzyść w określonym stosunku obligacyjnym, natomiast działaniem wbrew dobrym obyczajom w zakresie kształtowania treści stosunku obligacyjnego jest tworzenie przez partnera konsumenta takich klauzul umownych, które godzą w równowagę kontraktową stron takiego stosunku. Powyższe w ocenie Sądu oznacza, że aby uznać dane postanowienie umowne za abuzywne, konieczne jest ustalenie nierównomiernego rozkładu praw i obowiązków stron umowy, świadczącego o jego sprzeczności z dobrymi obyczajami, oraz stwierdzenie prawnie relewantnego znaczenia tej nierównowagi, które stanowi rażące naruszenie interesów konsumenta.

Nie wyłącza możliwości oceny przedmiotowych postanowień umownych z punktu widzenia art. 385¹ § 1 kc okoliczność, że pozwana przystępując do umowy wyraziła na nie zgodę. Skarżący nawiązuje tym samym do wynikającej z art. 353¹ kc zasady swobody umów. Trzeba jednak zauważyć, że już w treści powyższego przepisu wyznaczono granice swobody umów stanowiąc, że strony zawierające umowę mogą co prawda ułożyć stosunek prawny według swego uznania, ale tylko tak, aby jego treść lub cel nie sprzeciwiały się właściwości (naturze stosunku), ustawie ani zasadom współżycia społecznego. Jednym z ustawowych ograniczeń kompetencji stron do swobodnego kształtowania treści zobowiązań umownych są właśnie przepisy dotyczące klauzul abuzywnych zawarte w art. 385¹ – 385³ kc. Umowa

obejmująca postanowienie niedozwolone jest więc – z punktu widzenia art. 353¹ kc – umową, której treść sprzeciwia się ustawie (tak również m.in. P. Machnikowski, „Swoboda umów wg art. 353¹ k.c. Konstrukcja prawna”, Warszawa 2005, s.187-188; Cz. Żuławska, „Zasady prawa gospodarczego prywatnego”, Warszawa 1999, s.63).

Dla uznania klauzuli umowy za niedozwoloną w rozumieniu art. 385¹ k.c. konieczne jest kumulatywne spełnienie przesłanek: kształtowania praw i obowiązków konsumenta w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami oraz rażącego naruszenia interesów konsumenta. „Rażące naruszenie interesów konsumenta” oznacza nieusprawiedliwioną dysproporcję praw i obowiązków na jego niekorzyść w określonym stosunku obligacyjnym. Chodzi zatem o zachwianie równowagi kontraktowej wyrażające się w tym, że kontrahent konsumenta zastrzega dla siebie nadmierne korzyści lub uprzywilejowaną pozycję, wyraźnie i w znacznym stopniu przewyższające korzyści uzyskane przez konsumenta lub pod innym względem znacznie pogarszające sytuację konsumenta (wyrok Sądu Najwyższego z 13.07.2005r., I CK 832/04, LEX nr 159111; J. Rajski, „Prawo o kontraktach w obrocie gospodarczym”, Warszawa 2002, s.194). Określenie „rażąco” należy przy tym interpretować jako znaczne odbieganie przyjętego uregulowania od zasad uczciwego wyważenia praw i obowiązków, a oceny tej nie należy ograniczać do kwestii czysto ekonomicznych, lecz uwzględniać również i inne okoliczności, jak np. niewygodę, na jaką konsument został narażony, mitręgę, stratę czasu. Przy ocenie dysproporcji świadczeń w zobowiązaniach wzajemnych należy brać zaś pod uwagę nie tylko formalną równość praw i obowiązków stron, ale i równość materialną (tak również: M. Jagielska, op.cit. s.88-89; K. Zagrobelny, Kodeks..., s.910; E. Rutkowska, „Niedozwolone klauzule umowne w bankowym obrocie konsumenckim”, Pr. Bankowe 2002/7-8/66; M. Skory, „Klauzule...”, s.171). Z kolei „działanie wbrew dobrym obyczajom” w zakresie kształtowania treści stosunku obligacyjnego wyraża się w tworzeniu przez partnera konsumenta takich klauzul umownych, które zmierzają do niedoinformowania, dezorientacji, wywołania błędnego przekonania u klienta czy wykorzystania jego niewiedzy lub naiwności. Za istotę dobrego obyczaju uznaje się szeroko rozumiany szacunek dla drugiego człowieka, a zatem sprzeczne z dobrymi obyczajami jest naruszanie usprawiedliwionego zaufania drugiej strony umowy (tak: M. Jagielska, op. cit. s.87; J. Haberko, „Nieuczciwe klauzule umowne w umowach konsumenckich zawieranych przy użyciu wzorca”, Przegląd Sądowy 2005/11-12/s.101; K. Zagrobelny, Kodeks..., s.910). Także naruszenie dobrych obyczajów w kontekście art. 385¹ § 1 kc zazwyczaj jest związane z tworzeniem takich klauzul umownych, które godzą w równowagę kontraktową stron (Sąd Najwyższy w wyroku z 27.10.2006r., I CSK 173/06, LEX nr 395247).

Zdaniem Sądu, analiza treści umowy pożyczki prowadzi do wniosku, że niedozwolonymi klauzulami umownymi są zapisy umowy nakładające na pozwaną obowiązek uiszczenia prowizji w kwocie 561 zł oraz opłaty za usługę dodatkową w kwocie 300 zł, których wysokość jest rażąco zawyżona, nieadekwatna do oferowanego świadczenia, przy jednoczesnym pozbawieniu konsumenta możliwości negocjowania tych stawek.

Prowizja oraz opłata za usługę dodatkową wynosiły łącznie 861 zł, co stanowiło 86% wartości sumy otrzymanej od powoda w wykonaniu umowy pożyczki (1000 zł). Pozwana nie kwestionowała natomiast zasadności uiszczenia opłaty początkowej w kwocie 129 zł, która została wliczona do kwoty pożyczki ale rzeczywiście wypłacono 1.000 zł. W związku z powyższym pozwana zaciągnęła pożyczkę w kwocie 1000 zł a suma wszystkich kosztów jakie musiała ponieść w związku z zawarciem umowy wyniosła 990 zł (561 zł + 300 zł + 129 zł), co stanowiło niemal równowartość otrzymanej kwoty pożyczki. Opłaty dodatkowe zostały więc tak skalkulowane, aby przynieść powodowi – z tytułu udzielonej pożyczki – środki wyższe niż te, które by uzyskał pobierając odsetki maksymalne, przewidziane w art. 359 § 2² kc. Tymczasem to odsetki kapitałowe, w wysokości limitowanej przez ustawodawcę, pełnią funkcję wynagrodzenia za korzystanie z cudzego kapitału. Powód nie może rekompensować sobie ustalonego w umowie, niskiego poziomu tego wynagrodzenia prowizją nieadekwatną do wysokości pożyczki i opłatą za usługę dodatkową, gdyż to nie one powinny stanowić źródło zysku z umowy pożyczki. Omawiane opłaty winny odpowiadać kosztom ponoszonym przez przedsiębiorcę na czynności, za które w umowie przewidziano ich pobranie, a więc czynności związane z zawarciem umowy i czynności niezbędne do wykonania usługi (...) (możliwość odroczenia płatności, wcześniejsza spłata, smsowe powiadomienia).

Powód nie wykazał, że żądana prowizja i opłata dodatkowa są powiązane z czynnościami, które musi wykonać pracownik celem zawarcia a potem prawidłowego wykonania umowy. Nie wskazał w jaki sposób ustalił te kwoty.

Podkreślić należy, że zdaniem Sądu Okręgowego samo pobieranie prowizji czy opłaty za usługę dodatkową nie budzi wątpliwości, to jednak ich wysokości nie może zmierzać do obejścia prawa.

W niniejszej sprawie doszło więc do naruszenia interesów konsumenta, które przejawia się przede wszystkim w sferze ekonomicznej. W konsekwencji postanowienia umowne zastrzegające na rzecz powoda prowizje i dodatkową opłatę ocenić należało jako klauzule abuzywne.

Całkowita kwota do zapłaty z tytułu pożyczki wynosiła więc 1.239 zł, a nie jak twierdził powód 2.100 zł.

Mając na uwadze powyższe Sąd Okręgowy na podstawie art. 386 § 1 kpc w związku z art.496 kpc zmienił zaskarżony wyrok zgodnie z żądaniem apelacji, Konsekwencją zmiany wyroku co do meritum sprawy, była zmiana tego orzeczenia w zakresie kosztów postępowania. Powód wniósł o zasądzenie kwoty 1 821,83 zł, a ostatecznie zasądzono kwotę 960,83 zł, wobec czego powód przegrał postępowanie w 47% a pozwana w 53%. Koszty poniesione w pierwszej instancji przez powoda to 953 zł, z czego 36 zł tytułem opłaty sądowej od pozwu, 17 zł tytułem opłaty skarbowej od pełnomocnictwa, oraz 900 zł tytułem wynagrodzenia pełnomocnika. Pozwana natomiast poniosła koszty w kwocie 964 zł, z czego 34 zł tytułem opłat skarbowych od pełnomocnictwa, 30 zł opłaty od zarzutów oraz 900 zł tytułem wynagrodzenia pełnomocnika. W tej sytuacji, wobec niewielkiej różnicy w poniesionych kosztach i wygraniu sprawy w przybliżeniu w połowie doszło do wzajemnego zniesienia kosztów na podstawie art.100 zdanie pierwsze kpc.

O kosztach postępowania apelacyjnego Sąd Okręgowy orzekł natomiast na podstawie art. 98 kpc. Pozwana wygrała postępowanie przed sądem II instancji w całości, a więc to powód powinien zwrócić jej poniesione przez nią koszty - kwotę 199 zł, z czego 30 zł tytułem opłaty sądowej od apelacji (nadpłacona kwota została powódce zwrócona przez Sąd Rejonowy, a dalsze 14 zł także będzie podlegać zwrotowi gdyż opłata od apelacji powinna wynosić 30zł – art.28 pkt 1 i art.80 ustawy z 28 lipca 2005r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych – Dz. U. 2016 poz.623 z późn. zm.), 34zł opłat skarbowych od pełnomocnictw oraz 135 zł tytułem wynagrodzenia pełnomocnika ustalonego na podstawie § 2 ust. 2 w związku z § 10 ust. 1 pkt. 1 i § 15 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych (Dz. U. poz.1804 z późn. zm.).

SSO Michał Wysocki